

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 1397-0534

No 79, 2019, pp 78--93

Publisher: Retorikförlaget AB

Author Gry Inger Reiter, Opinion Editor at danish newspaper *Information*.

Title "Defining populist rhetoric: An investigation of Donald Trumps electoral campaign 2016" [Den populistiske retoriks potentiale: En undersøgelse af Donald Trumps valgkampagne 2016].

Abstract Populist movements experience success, while established parties and institutions such as human rights, free trade deals, the EU and NATO are framed as enemies of the people. But what exactly is populism and what constitutes populist rhetoric? Through an extensive reading of Donald Trump's electoral campaign this article advances an understanding of populism as a rhetorical phenomenon and develops a theoretical model for analyzing populist rhetoric.

Keywords Populism, populist rhetoric, Donald Trump, rhetorical agency, electoral rhetoric, political rhetoric.

Gry Inger Reiter er cand. mag. i retorik fra Københavns Universitet og debat- og kronikredaktør ved Dagbladet Information. Hun er medforfatter til bogen Tag bladet fra munden. En introduktion til politisk framing, 2015. E-mail: gryreiter@information.dk

Gry Inger Reiter:

Den populistiske retoriks potentiale

En undersøgelse af Donald Trumps valgkampagne 2016

Populistiske bevægelser har succes i Vesten, mens etablerede partier og institutioner som menneskerettighedskonventioner, frihandelsaftaler, EU og NATO bliver dyrket som folkelige fjendebilleder. Men hvad er populisme, og hvad kendetegner populistisk retorik? Gennem en læsning af Donald Trumps valgkampagne og de samtidige reaktioner på den udvikler denne artikel en topik over den populistiske retoriks kendetegn, herunder den populistiske retoriks særlige potentiale for at skabe uforudsigelig retorisk agency.

Every insider, getting rich off of our broken system, is throwing money at Hillary Clinton. It's the powerful protecting the powerful. Insiders fighting for insiders. I am fighting for you.¹

Sådan lød det fra Donald Trump under en valgtale i Ohio i september 2016. Den kontroversielle outsider-kandidat vandt til de flestes store overraskelse præsidentvalget i USA 8. november 2016. Hans valgsejr er af mange blevet fremhævet som det hidtil mest tydelige eksempel på populismens destabilisering af den vestlige verdens liberale demokratier. Under valgkampen sagde og gjorde Trump ting, som mange mente, ville gøre det umuligt at blive præsident i USA. Han anklagede sine modstandere for at være kriminelle, blev afsløret i kvindefornedrende adfærd og kaldte

1 Trump, Donald, *Trump talks manufacturing in Ohio*, (Votemart, 2016) www.votemart.org (downloadet 2017-01-17).

migranter for voldtægtsmænd. Men præsident blev han – på en platform af stærk antielitisme, antidemokratisk systemkritik og en fremstilling af ham selv som folkets sande talerør. Alle elementer som ovenstående citat illustrerer og som er kendetegnende for den populistiske retorik, hvis karakteristika og potentiale denne artikel søger at afdække.

Populismen tiltrækker sig megen opmærksomhed i disse år, både i den offentlige debat og i forskningsverdenen. Ordet populisme kommer af det latinske 'populus', der betyder folk. Betegnelsen populist har sin oprindelse i 1880'ernes USA, hvor den henviste til en tilhænger af People's Party. Partiet, der også kaldtes Populist Party, vandt pæn tilslutning og skabte megen røre, inden det fusionerede med det demokratiske parti i 1896.² Både før og siden People's Partys korte storhedstid, har USA været præget af en skepsis over for den føderale statsstyring, hvorfor den populistiske antielitisme er dybt indgroet i det amerikanske DNA.³ Derfor har populisme ikke en entydigt negativ klang på amerikansk, men opfattes tværtimod ofte som politik, der varetager arbejderklassens interesser. Den amerikanske begrebshistorie kolliderer med den europæiske, hvor begrebet ofte anvendes i en nedsættende betydning,⁴ ofte synonymt med urealistiske quickfix-løsninger og demagogi.

Få retorikere har eksplicit beskæftiget sig med populisme. Hverken Sloanes "Encyclopedia of rhetoric"⁵ eller Jasinskis "Sourcebook of rhetoric"⁶ har et opslag om populistisk retorik. Går man tilbage til midten af forrige århundrede, finder man dog eksempler på retorikere, der belyser begrebet. Lomas kalder populisme for uintelligent, højlydt og voldelig,⁷ mens Gunderson kalder populistere for jammerbrøleaber og naive fanatikere.⁸ Erlich er den første til at nuancere sine fagfællers syn på populismen og kritisere dem for ensidigt at lægge afstand til denne.⁹ Han argumenterer for, at populismen også har en positiv side, og at den derfor altid er paradoksal. Lee er en af de få, der har beskæftiget sig eksplicit med populistisk retorik i et internationalt anerkendt retorisk tidsskrift i nyere tid.¹⁰ Ifølge ham kan den populistiske retorik både være et ekskluderende politisk sprog og et demokratisk korrektiv.

2 Paul Taggart, *Populism* (Open University Press, 2000), 25-37.

3 Alan Ware, "The United States: Populism as Political Strategy, i" *Democracies and the Populist Challenge*, red. Mény, Yves og Surel, Yves (Palgrave Macmillan, 2002).

4 Jan-Werner Müller, *Hvad er populisme?* (Informations Forlag, 2016), 139.

5 Thomas O. Sloane, *Encyclopedia of rhetoric* (Oxford University Press, 2001).

6 James Jasinski, *Sourcebook of rhetoric* (Sage Publications, 2001).

7 Lomas, Charles W., "Dennis Kearney: Case study in demagoguery," *Quarterly Journal of Speech* 41 (1955), 234-242.

8 Gunderson, Robert G., "The calamity howlers," *Quarterly Journal of Speech* 26 (1940), 401-411.

9 Erlich, Howard S., "Populist rhetoric reassessed: A paradox," *Quarterly Journal of Speech* 63 (1977), 140-151.

10 Lee, Michael J., "The Populist Chameleon: The People's Party, Huey Long, George Wallace, and the Populist Argumentative Frame," *Quarterly Journal of Speech* 92 (2006), 355-378.

Inden for politologien er populisme også et omstridt og fragmenteret begreb.¹¹ Nogle politologer har ligefrem hævdet, at begrebet slet ikke lader sig definere.¹² Det synes oplagt, at retorikken som fagfelt kan bidrage mere til en nuanceret forståelse af populisme og populistisk retorik. Med denne artikel ønsker jeg at bidrage til, at populistisk retorik bliver anerkendt og gjort nyttigt som analytisk og teoretisk begreb. Det gør jeg ved at sammenholde eksisterende begrebsliggørelser af populismen indenfor især politologien med en læsning af Donald Trumps retorik.

Ved at bruge Donald Trumps tekster og reaktionerne på disse som guide identificerer jeg ti specifikke indholdsmæssige, stilistiske og situationelle træk, der til sammen er kendetegnende og særegne for populistisk retorik: antielitisme, antidemokratisk systemkritik, italesættelse af retor som en direkte repræsentation af folkets vilje, en stærkt antitetisk struktur, omtale af folket som en homogen gruppe, flertydighed, eristik, italesættelse af en stærk exigence og et særligt potentiale for at aktivere uforudsigelig retorisk agency. Derudover vil populistisk retorik ofte indeholde eksklusionsstrategier. Ingen af disse træk er forbeholdt populistisk retorik eller udgør, når de forekommer alene, populistisk retorik, men når de optræder sammen, tegner de populismen som et genkendeligt retorisk fænomén. Tilstedeværelse af enkelte af trækkene gør altså ikke en tekst populistisk, ligesom alle træk ikke altid vil være til stede i en populistisk tekst i samme grad. Det er også muligt, at retors konkrete ytringer ikke isoleret set indeholder alle træk, men at alle træk viser sig, når man sammenholder ytringerne. Da vil man kunne tale om en populistisk retorisk praksis.

Populismen i Donald Trumps retorik

Under præsidentvalget i 2016 blev Trump kaldt en populist af første rang.¹³ Det er derfor nærliggende at anvende Trumps retorik som udgangspunkt for en undersøgelse af, hvad populistisk retorik er. Min læsning omfatter Trumps lanceringstale i Trump Tower 16. juni 2015, talen ved det republikanske konvent 21. juli 2016 og en valgtale i Ohio 1. september 2016. Fordelen ved at analysere taler frem for avisartikler og tv-debatter/interview er, at det er direkte kommunikation fra præsidentkandidaten til et faktisk publikum, uden nogen redigerende medieinstans. Selvfølgelig har langt de fleste hørt om talerne gennem medierne og er kun blevet præsenteret for brudstykker af dem. Ikke desto mindre er talerne en slags urtekster, hvor Trumps politiske projekt og særegne retorik udfolder sig i en ubrudt og ofte nøje forberedt form. Heri adskiller talerne sig også fra Trumps flittige ytringer på Twitter. Disse er i sagens natur kortfattede og fragmentariske. En retorisk kritik baseret på tweets ville derfor have en stor opgave i at argumentere for sin konstruk-

11 Taggart, *Populism*, 10.

12 Canovan, Margaret, "Two strategies for the study of populism," *Political Studies* XXX (1982), 544-552.

13 Žižek, Slavoj, *The return of public vulgarity*. (Newsweek, 2016), www.europe.newsweek.com (besøgt 2018-01-28).

tion af en sammenhængende tekst, valg og fravalg. Hvorfor fokusere på et tweet frem for et andet?

Ved at fokusere på lanceringstalen og konventtalen er omdrejningspunktet for analysen de mest afgørende og omtalte af Trumps ytringer under valgkampen i 2016. Ohiotalen er udvalgt som supplement hertil, fordi den repræsenterer en rutinemæssig vælgermødetale, som Trump holdt hundredevis af. Den informerer os om hans dag-til-dag *modus operandi*.

Trump's populisme: Indholdsmæssige træk

Et af de mest slående træk ved Trumps taler er det, som politologerne Jagers og Walgrave karakteriserer som *antielitisme*.¹⁴ Trump delegitimerer systematisk sine politiske modstandere ved at fremstille dem som en indspist og korrupt elite. Hans retorik er også karakteriseret ved en *antidemokratisk systemkritik*, idet han kritiserer demokratiske institutioner og hele systemet for at være tilrigget, så de varetager elitens særinteresser. Begge træk ses i Trumps konventtale:

Big business, elite media and major donors are lining up behind the campaign of my opponent because they know she will keep our rigged system in place. They are throwing money at her because they have total control over everything she does. She is their puppet, and they pull the strings.¹⁵

Ifølge Jagers og Walgrave italesætter populismen eliten som en ydre trussel, der adskiller sig fra folket,¹⁶ og det træk fremhæves også af en række andre teoretikere. Mudde og Kaltwasser beskriver populisme som en ideologi med en tynd kerne, hvoraf ideen om den korrupte elite (en homogen gruppe som kan omfatte både den politiske, økonomiske og kulturelle elite samt de etablerede medier) står centralt.¹⁷ Müller beskriver populisme som en forestilling om politik, hvor det moralsk rene, homogene folk står over for en umoralsk, korrump og parasitær elite,¹⁸ og Laclau skriver, at populisterne definerer sig som folket og samtidig definerer en fælles

14 Jagers, Jan og Walgrave, Stefaan. 2007. "Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium." *European Journal of Political Research* 46: 319-345.

15 Trump, Donald, *Full Transcript Nomination Acceptance Speech at RNC*, (Politico, 2016), www.politico.com (downloadet 2017-01-17).

16 Følger man McGee (1975) og Charland (1987), kan man argumentere for, at konstruktionen af et folk absolut ikke er forbeholdt populistisk retorik, men at 'folket' derimod er beleg for enhver ideologi, og at alle politiske myter præsupperer et naturgivent folk. Det ændrer dog ikke på, at den særegne populistiske konstruktion af et folk er et særtræk ved populistisk retorik, som mange populismeteorikere fremhæver og kommenterer på forskellig vis. Dette træk står således også centralt i den model, der præsenteres i artiklen her. Samtidig videreføres McGee's og Charlands pointe om, at 'folket' er en retorisk konstruktion.

17 Mudde, Cas og Kaltwasser, Cristóbal Rovira, *Populism* (Oxford University Press, 2017), 6.

18 Müller, *Hvad er populisme?*

fejende: Magthaverne eller systemet.¹⁹

Trumps antidemokratiske systemkritik, der delegitimerer hele folkestyret, er et populistisk træk som både Taggart, Müller og Lee peger på. Taggart beskriver populistisk som antipolitiske og fjendtligt indstillet over for repræsentativ politik.²⁰ Müller kalder populismen antidemokratisk, da den delegitimerer andre politiske aktører og påpeger, at populistisk i opposition ofte kritiserer demokratets procedurer, idet de holder dem fra magten.²¹ Lee beskriver, hvordan populismen italesætter systemet som korrupt.²²

I konventtalen demonstrerer Trump også et andet indholdsmæssigt træk, som Müller, Laclau og Jagers og Walgrave fremhæver som populistisk: Han *italesætter sig selv som den direkte repræsentation af folkets vilje* ved at fremstille sig som den eneste, der kan udfordre det korrupte system: ”Nobody knows the system better than me, which is why I alone can fix it. I have seen first hand how the system is rigged against our citizens”.²³ Bemærk også, at Trump her fremstiller sig selv som en insider, samtidig med at han distancerer sig selv fra systemet. Hans distinktion mellem elite og folk er altså først og fremmest moralsk, ikke afgjort af position i samfundet. Müller beskriver, hvordan den populistiske politiker repræsenterer sig som folkets talerør.²⁴ Jagers og Walgrave forklarer, at populistisk identificerer sig med folket og giver udtryk for at vide, hvad folket virkelig ønsker.²⁵ Laclau skildrer, hvordan den populistiske mobilisering ophæver de interne forskelle mellem forskellige sociale og politiske krav og samler disse under ét fælles symbol (af Laclau kaldet en tom betegnelse), og han peger på, at dette symbol udtrykker enheden af modstanden og ofte er den populistiske leders navn.²⁶

Trumps populisme: Stilistiske træk

På det stilistiske niveau er det måske mest slående træk ved Trumps retorik den udpræget *antitetiske struktur*,²⁷ der blandt andet understøtter det antagonistiske forhold mellem Clinton/eliten og Trump/folket. Her i valgtalen i Ohio: ”In Hillary Clinton’s world, we have one set of rules for her – and another set of rules for everyone else”.²⁸ Endnu mere kraftfuldt møder vi antitesen mod slutningen af konventtalen:

19 Laclau, Ernesto, *On Populist Reason*, (Verso, 2005).

20 Taggart, *Populism*, 3.

21 Müller, *Hvad er populisme?*, 15.

22 Lee, ”The Populist Chameleon,” 361.

23 Trump, *Full Transcript Nomination Acceptance Speech at RNC*.

24 Müller, *Hvad er populisme?*, 47.

25 Jagers og Walgrave, ”Populism as political communication style”, 323.

26 Laclau, *On Populist Reason*, 100.

27 Antitesen er en tankefigur, der først og fremmest er kendetegnet ved en semantisk modsætning – og altså ikke en konkret ordlyd. Det ændrer dog ikke på, at det er en stilfigur og dermed hører under de stilistiske træk.

28 Trump, *Trump talks manufacturing in Ohio*.

My opponent asks her supporters to recite a three-word loyalty pledge. It reads: "I'm With Her". I choose to recite a different pledge. My pledge reads: "I'M WITH YOU – THE AMERICAN PEOPLE." I am your voice [...] I'm With You, and I will fight for you, and I will win for you.

Med disse antiteser understreger Trump, at Clinton vil vinde for sin egen skyld, mens Trump vil vinde og arbejde for folket. Hun er den egoistiske, elitære figur, der står over for folkeviljen. At populismen opbygger et verdensbillede med et klart modsætningsforhold mellem godt og ondt er et træk, som både Erlich og Laclau peger på. Laclau beskriver populismens dikotomiske italesættelse af et 'dem' og 'os',²⁹ mens Erlich beskriver det populistiske verdensbillede som strengt dualistisk.³⁰

Ovenstående citat demonstrerer også et andet karakteristisk stilistisk træk ved Trumps retorik, nemlig *konstitueringen af folket som en homogen gruppe*. Trump hævder at være med hele det amerikanske folk mod Clinton. Samme træk ses i Ohio-talen: "We will [...] seek a new future [...] built on our common culture and values as one American people."³¹ Trump bruger desuden "the forgotten men and women of our country" som fast synekdoke for folket,³² hvilket udvisker forskelle og fremhæver folkets enhed.

Konstituering af folket som en homogen gruppe er et træk ved populismen, som flere teoretikere peger på. Müller skriver, at folket defineres entydigt og homogent.³³ Laclau mener, at populisme opstår hver gang, der skabes en politisk identitet, hvor alle forskelle træder i baggrunden, og folket konstitueres som én politisk agent.³⁴ Jagers og Walgrave skriver, at den populistiske retorik taler meget om folket og folkets vilje.³⁵ Mudde og Kaltwasser fremhæver ideen om det rene folk bestående af almindelige mennesker og ideen om folkets vilje som en fælles vilje, der er andet og mere end summen af særinteresser, som to af populismens hovedtræk.³⁶ Ideen om folkets vilje (i ental) er altså baseret på ideen om folkets enhed og homogenitet. Lee skriver, at den populistiske argumentation ikke alene konstituerer folket som en enhed, men også mere konkret som et godt folk af almindelige, hårdtarbejdende mennesker, der er tilhængere af traditionelle værdier.³⁷

Som de foregående citater allerede har vist, er Trumps taler også præget af *eristiske angreb* på modstanderes karakter og udseende.³⁸ Andre eksempler er, da han i

29 Laclau, *On Populist Reason*, 74.

30 Erlich, "Populist rhetoric reassessed: A paradox," 144.

31 Trump, *Trump talks manufacturing in Ohio*.

32 Trump, *Full Transcript Nomination Acceptance Speech at RNC*.

33 Müller, *Hvad er populisme?*, 43, 68.

34 Laclau, *On Populist Reason*, 93-95.

35 Jagers og Walgrave, "Populism as political communication style", 323.

36 Mudde og Kaltwasser, *Populism*, 6.

37 Lee, "The Populist Chameleon", 358.

38 Jørgensen, Charlotte, "Public Debate – An Act of Hostility?," *Argumentation* 12 (1998), 431-443.

Ohiotalen bruger øgenavnet ”Clinton Corruption”³⁹ og i lanceringstalen siger om sine modstandere i primærvælgene, at ”They sweated like dogs”.⁴⁰ Trumps retorik bryder ofte med decorum for, hvordan en præsidentkandidat forventes at tale, og den verbale aggressivitet er tæt knyttet til hans antielitisme.

Moffitt, der definerer populisme som en performativ politisk stil, peger på, at den netop er karakteriseret ved dårlige manerer og indebærer en afvisning af normerne for politisk og høflig diskurs.⁴¹ Wodak peger også på, at højrepopulister⁴² benytter sig af provokation og skandalisering for at sikre sig befolkningens og mediernes opmærksomhed.⁴³ Hos Trump går angrebene særligt på politikernes motiver, idet han peger på, at de er styret af særinteresser, som her i lanceringstalen:

If you can't make a good deal with a politician, then there's something wrong with you. [...] And that's what we have representing us. They will never make America great again. They don't even have a chance [...] they're controlled fully by the lobbyists, by the donors, and by the special interests, fully.⁴⁴

Her mere end antyder Trump, at politikerne ikke bare er inkompetente forhandlere, men også nemme at bestikke. Og korruptionsanklagerne vedrører ikke kun enkelte brodne kar, men hele det politiske system. I citatet møder vi også hans mere end almindeligt kendte valgslogan ”Make America Great Again”, som jeg kæder sammen med den populistiske retorisk situationelle træk i næste afsnit.

I lanceringstalens formentlig mest omtalte passage benytter Trump en *eksklusionsstrategi*, hvor illegale mexicanske migranter slås i hartkorn med voldtægtsmænd og narkosmuglere. Eksklusion af bestemte befolkningsgrupper er et indholdsmæssigt træk ved populistisk retorik, som flere teoretikere peger i retning af. Lee trækker på Burke idet han beskriver, hvordan folket konstitueres i en symbiotisk proces med en fjende, der adskiller sig fra folket på grund af race, klasse eller geografisk placering, og at denne fjende har en syndebugfunktion, hvorved folket friholdes fra skyld og kan forblive rent og moralsk.⁴⁵ Müller skriver, at populister påstår at repræsentere 100 procent af befolkningen og derved udskiller det sande folk

39 Trump, *Trump talks manufacturing in Ohio*.

40 Trump, Donald, *Here's Donald Trumps Presidential Announcement Speech*, (Time, 2015), www.time.com (downloadet 2017-01-17).

41 Moffitt, Benjamin, *The Global Rise of Populism* (Stanford University Press, 2016).

42 Wodak beskæftiger sig med radikale højrepopulistiske partier, og altså ikke med populisme som et fænomen, der lige så vel kan eksistere i en venstreorienteret bevægelse. Selv om denne artikel definerer populisme som et fænomen, der ikke er knyttet til en bestemt placering i det politiske spektrum, er Wodaks beskrivelse af det, hun kalder højrepopulisternes kontinuerlige kampagnestil, interessant her. Jeg kan ikke se, at de strategier, hun finder, ikke skulle kunne bruges af enhver populist – uanset ideologisk ståsted.

43 Wodak, Ruth, *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean* (Sage, 2015).

44 Trump, *Here's Donald Trumps Presidential Announcement Speech*.

45 Lee, ”The Populist Chameleon”, 359.

fra den empiriske helhed.⁴⁶ Jagers og Walgrave fremhæver, at populistere stigmatiserer og ekskluderer bestemte befolkningsgrupper fra folket.⁴⁷ Hos Taggart er pointen, at populisterne ekskluderer alt, der er fremmed fra deres idealiserede ”kerneland”.⁴⁸

Når jeg ikke anser eksklusionsstrategien for at være et obligatorisk træk ved populistisk retorik, er det, fordi jeg ikke definerer populismen som en ideologi, der hører hjemme på en bestemt politisk fløj, men derimod i lighed med Taggart, Mudde og Kaltwasser ser populismens naturlige position som et adjektiv til andre ideer, det være sig populistisk socialisme, populistisk nationalisme etc.⁴⁹ Som indholdstræk er eksklusionsstrategien altså ikke et obligatorisk karakteristika ved populismen; det er derimod det stilistiske træk, som eksklusionsstrategien er forbundet med hos Trump: *Flertydighed*.

Denne flertydighed ses både på tværs af og internt i talerne. I Trumps konventionstale bliver illegale migranter således ved første øjekast også ofre for en eksklusionsstrategi, men denne er ikke konsistent, idet den strider mod udsagn i samme tale, der fremhæver racelighed som politisk kerneværdi. Trump gør en del ud af at forklare, at han ikke ekskluderer mennesker fra at være en del af folket på baggrund af eksempelvis etnicitet. I sin tale i Ohio understreger Trump eksempelvis, at hans økonomiske politik skal komme alle amerikanere til gode:

We are going to create jobs for all of our people, and we are going to fight to ensure that every young African-American and Latino child is put on the ladder of American success: a good education, and a great job.⁵⁰

I samme tale beskrives migranterne som sårbare arbejdere, der bliver udnyttet af skruppelløse virksomheder.⁵¹ Flertydigheden ses også ved Trumps gentagne advarsler om, at USA ”is becoming a third world country”⁵² – en advarsel der både kan forstås helt bogstaveligt eller som en hyperbel – og hans vekslen mellem at anklage Kina for at snyde for derefter at understrege ”I love China”.⁵³

På grund af flertydigheden appellerer Trump formentlig ikke så meget som ideolog, men derimod som et hvidt lærred, hvorpå man kan projicere sit eget politiske projekt. Ifølge Taggart vil populistisk retorik ofte have en sådan kalkuleret ambivalens og en kamæleonagtig natur, der skifter farve efter omgivelserne og tillader forskellige grupper at læse det ind i populistens projekt, de ønsker.⁵⁴ Også Wodak

46 Müller, *Hvad er populisme?*, 97.

47 Jagers og Walgrave, ”Populism as political communication style”, 324.

48 Taggart, *Populism*, 3.

49 Taggart, *Populism*, 4, Mudde og Kaltwasser, *Populism*, 19.

50 Trump, *Trump talks manufacturing in Ohio*.

51 Trumps tilsyneladende inkonsistente eksklusionsstrategi kan ses som udtryk for *nativism*, af Mudde (2007) defineret som en xenofobisk nationalisme, der ønsker at staten skal bebos udelukkende af en *native* gruppe (nationen), og ser alle *non-native* elementer (personer og ideer) som trusler mod den homogene nationalstat.

52 Trump, *Here’s Donald Trumps Presidential Announcement Speech*.

53 Ibid.

54 Taggart, *Populism*, 4.

karakteriserer overdrivelse og kalkuleret ambivalens som typiske populistiske diskursive strategier.⁵⁵ Flertydigheden viser sig hos Trump som paradokser, ytringer, der er indbyrdes selvmodsigende, eller ytringer, som det er svært at afgøre, om man skal tage bogstaveligt, eksempelvis på grund af hyppig brug af hyperbler.

Trumps populisme: Situationelle træk

Situationelt er Trumps retorik karakteriseret ved at italesætte sit præsidentkandidatur som svar på en *stærk exigence*. Han siger f.eks. gentagne gange om Mexico og Kina i lanceringstalen: "They're killing us". Og om USA: "We're dying. We're dying" og "the American dream is dead".⁵⁶ Situationen er præget af så påtrængende problemer, at han - modstræbende - må tage opgaven som præsident på sig. Trump henviser til sin økonomiske formåen som et bevis på, at han kun nødtvungent stiller op. Han siger blandt andet, at virkelig succesfulde mennesker ikke gider stille op til politiske tillidshverv, men at det netop er en virkelig succesfuld person, USA nu har brug for.⁵⁷

Dødsmetaforikken flugter med den populistiske retoriks tendens til at italesætte en frygt for en nært forestående undergang, som beskrevet af Erlich.⁵⁸ Lee peger også på, at populisten skitserer en nation på randen af moralsk, politisk og materiel ruin.⁵⁹ De dramatiske dødsmetaforer er også i tråd med Stavrakakis' pointe om, at populistisk diskurs har en affektiv dimension - en særligt passioneret natur og en særlig intensitet.⁶⁰ Her trækker han på Canovan, der taler om en ekstra emotionel ingrediens.⁶¹ Moffitt fremhæver, at populistisk aktivt performer en opfattelse af krise, sammenbrud eller trussel.⁶² Han beskriver endda den populistiske leder som en performer, folket som publikum og populistens italesatte krise samt medierne som den scene, populismen kan udspille sig på. Med disse begreber understreger han det, han kalder den moderne populismes teatraliske natur. I samme ånd skriver Taggart, at populismen er et svar på en følelse af ekstrem krise, og at krisen både kan være objektivt observerbar eller et produkt af populistens fantasi.⁶³

Ifølge Erlich repræsenterer den nært forestående undergang i populisternes narrativ også muligheden for en genfødsel af et mere ideelt samfund.⁶⁴ Lee peger på, at populismen problematiserer nutiden med henvisning til en gylden tidsalder, som er

55 Wodak, *The Politics of Fear*.

56 Trump, *Here's Donald Trumps Presidential Announcement Speech*.

57 Ibid.

58 Erlich, "Populist rhetoric reassessed: A paradox," 143, 145.

59 Lee, "The Populist Chameleon," 362.

60 Stavrakakis, Yannis, "Antinomies of formalism," *Journal of Political Ideologies* 9 (2004), 264.

61 Canovan, Margaret, "Trust the people! Populism and the two faces of democracy," *Political Studies* 47 (1999), 6.

62 Moffitt, *The Global Rise of Populism*.

63 Taggart, *Populism*, 4.

64 Erlich, "Populist rhetoric reassessed: A paradox," 145.

blevet tabt, og som man må forsøge at genvinde gennem det, han kalder en apokalyptisk konfrontation.⁶⁵ Trumps kampagneslogan ”Make America great again” bliver gentaget i alt otte gange alene i lanceringstalen. Samtidig med at sloganet lover forandring, indeholder det netop en klar reference til en gylden tidsalder, som skal genvindes.

Ifølge Laclau vil en populistisk mobilisering samle alle de politiske krav under en tom betegner,⁶⁶ og Trumps kampagneslogan kan siges at være netop det. Sloganet kan rumme den lange række af forskellige krav, som mange amerikanere ikke oplever imødekommes af magthaverne. Problemer med alt fra kriminalitet, misbrug, arbejdsløshed og til et tungt politisk system lover sloganet implicit, at Trump vil rette op på, så USA kan blive et mægtigt land igen. Det er tilpas ukonkret til, at forskellige mennesker kan læse forskellige betydninger ind i det.

En stærk exigence er selvsagt ikke forbeholdt populistisk retorik, men når trækket alligevel fremhæves her, er det fordi den populistiske retorik ifølge blandt andre Taggart vil lægge afstand til det etablerede politiske system, og derfor har et særligt behov for at italesætte sit politiske engagement som en slags undtagelsestilstand, fremprovokeret af en særligt alvorlig krisesituation.⁶⁷ Den populistiske retoriks exigence kan både være objektivt observerbar,⁶⁸ skabt til lejligheden af retorik selv⁶⁹ eller – måske hyppigst forekommende – befinde sig et sted imellem disse yderpoler.

Potentialet for uforudsigelig retorisk agency

Majoriteten af de teorier om populisme, som jeg diskuterede med ovenfor, er hentet fra politologien og medievidenskaben. Det fører til et fokus på afsendersiden, da de fleste definerer populismen som en stil, strategi eller (tynd) ideologi, som en politiker eller et politisk parti abonnerer på. For at forstå populismen som retorisk fænomen må vi undersøge to andre sider nærmere: relationen til publikum og det situationelle. Det tog vi fat på ovenfor, men vi må også se udover Trumps egne ytringer for at få disse aspekter belyst. Dette gøres med udgangspunkt i agency-begrebet, hvorved der kastes lys over forholdet mellem retorik og den bredere sociale kontekst.⁷⁰ Campbell beskriver retorisk agency som kollektiv og deltagende.⁷¹ Retorisk agency er altså ikke noget, den dygtige retorik har *per se* – han skal tilskrives agency af publikum ved at blive anerkendt som retorik – og han skal tilskrive publi-

65 Lee, ”The Populist Chameleon,” 362.

66 Laclau, *On Populist Reason*, 96.

67 Taggart, *Populism*, 3.

68 Bitzer, Lloyd F., ”The Rhetorical Situation,” *Philosophy and Rhetoric* 25, Supplementary Issue, (1992) [1968], 1-14.

69 Vatz, Richard E., ”The Myth of the Rhetorical Situation,” *Philosophy and Rhetoric* 6 (1973), 154-161.

70 Hoff-Clausen, Elisabeth, Isager, Christine og Villadsen, Lisa S., ”Retorisk agency. Hvad skaber retorikken?,” *Rhetorica Scandinavica* 33 (2005), 62.

71 Campbell, Karlyn Kohrs, ”Agency: Promiscuous and Protean,” *Communication and Critical/Cultural Studies* 2, (2005), 3.

kum agency.⁷²

Rand argumenterer for, at det især er teksters formmæssige og stilistiske karakteristika, som aktiverer retorisk agency.⁷³ Polemik er ifølge Rand et eksempel på dette. Den polemiske form kan have effekter, der langt overskrider retors instrumentelle hensigter. I stedet for at se denne *undecidability* (et begreb, der både synes at favne danske begreber som flertydighed, uforudsigelighed og uafgrænsethed, men som jeg i det følgende vil oversætte til *uafgørlighed*) som noget, der begrænser formens nytteværdi, argumenterer Rand for, at uafgørligheden giver polemikken særlige muligheder for at skabe forandring. Uafgørligheden gør nemlig polemikken tilgængelig for udforskning og udnyttelse, og dermed skabes der ikke kun agency hos retors intenderede publikum, men også hos andre grupper og for andre formål. Fordi retor ikke kan kontrollere effekterne af sin polemik, skabes der flere forskellige arenaer for agency, og det er umuligt at forudsige disse arenaer.

Uafgørligheden ved den polemiske form skyldes ifølge Rand, at den er *excessive* – umådeholden og overdreven. Tager vi udgangspunkt i de stilistiske træk, vi identificerede i læsningen af Trump, fremgår det, at populistisk retorik ligeledes kan beskrives som umådeholden og overdreven.

Tilsvarende peger Stavrakakis på den affektive, passionerede dimension, Moffitt på den teatraliske natur, på dårlige manerer og på afvisningen af normer for politisk og høflig diskurs, mens Wodak peger på provokation, skandalisering og overdrivelse som en del af den populistiske kampagnestil. Følger man Rand, må disse umådeholdne og overdrevne stilistiske træk – den populistiske form – betyde, at populistisk retorik i lighed med polemik har et særligt potentiale for at aktivere uforudsigelig agency. For at undersøge om dette situationelle træk er til stede i Trumps tilfælde inddrager jeg i det følgende reaktioner fra forskellige publikummer. Jeg kortlægger ikke alle relevante typer af reaktioner, men forsøger at præsentere en bred palette.

Retorisk agency mellem Trump og hans kritikere

Formålet med Trumps overdrevne og umådeholdne valgkampsretorik var ikke at afdæmpe konflikter, men derimod formentlig at udnytte dem. Han modsatte sig måske konsensus og fordragelighed, netop fordi konflikt aktiverer retorisk agency – og dermed genererer omtale. Trumps retorik fungerede igangsættende ikke bare for tilslutning, men også for lidenskabelig modstand. Det er denne reaktion på konventtalen fra medstifteren af borgerrettighedsbevægelsen *Black Lives Matter* Patrisse Cullors et eksempel på:

The terrorist on our televisions tonight was Donald Trump [...] His double-

72 Miller, Carolyn R., "What Can Automation Tell Us about Agency?," *Rhetoric Society Quarterly* 37 (2007), 137-157.

73 Rand, Erin, "Why we love to hate Larry Kramer," i *The Effects of Rhetoric and the Rhetoric of Effects. Past, Present, Future* red. Kiewe, Amos og Houck. Davis W. (University of South Carolina Press, 2015), 193ff.

speak belies his true nature: a charlatan who will embolden racists and destroy communities of color.⁷⁴

Cullors påtaler eksplicit flertydigheden – og dermed uafgørligheden – af Trumps retorik. Hun fortolker dog selv Trumps retorik entydigt racistisk. Trump har altså mistet kontrollen over effekten af sin retorik, der fungerer som katalysator for Cullors' retoriske agency, idet hun får en arena til at italesætte strukturel racisme.

I den konservative avis *Wall Street Journal* er det også snarere Trumps form end hans konkrete politikker, der behandles på lederplads dagen efter konventtalen:

His politics are fundamentally personal, and not merely in the sense that he is compelled to make himself the center of attention [...] he is an unreliable guide to his own program, which can change from day to day; and to the extent he has a guiding ideology it is an invincible conviction in his own instincts, business ability and understanding of human nature.⁷⁵

Lederen udstiller Trumps selvgladhed som hans absolut mest dominerende træk samt signalerer, at han mangler politiske kerneværdier og agerer som en kamæleon. Dette er en klar reaktion på uafgørligheden, der er affødt af Trumps populistiske form. Det gør sig også gældende hos andre medier og i det aktivistiske miljø, at det især er Trumps form – og altså ikke hans konkrete politikforslag – som kritikerne kredser om.

Trump's retorik blev allerede under valgkampen, som en effekt af den umådeholdne og overdrevne form, igangsettende for demokratiske konflikter. Den retoriske agency, som hans retorik afføder, er altså ikke retorisk agency forbeholdt hverken Trump selv eller bestemte publikummer, der er enige med ham. Der bliver derimod udløst retorisk agency, som skaber arenaer for politisk diskussion mellem flere forskellige grupper – og også giver agency til grupper og interesser, der ellers er svagt repræsenteret i det politiske system.

Trump's populistiske form har eksempelvis formået at styrke den institutionelle agency i den amerikanske kvindebevægelse på en måde, som Clinton ikke formåede.⁷⁶ Trumps kontroversielle kommentarer om kvinder har fungeret som bevis for, at feministers kamp mod mandschauvinisme stadig er aktuel. Trumps umådeholdne form giver således den feministiske kamp en ny politisk relevans.

Ovennævnte effekter overskrider Trumps egne intentioner med sin retorik. Det sker, fordi den overdrevne form giver hans modstandere muligheden for at udnytte uafgørligheden, flertydigheden, til at foretage genstridige læsninger.⁷⁷ Dermed truer og øger Trumps ytringer modstandernes agency på en og samme tid. Han truer

74 Neff, Blake, *BLM: Trump Pledging 'Law And Order' Makes Him Like Hitler*, (*The Daily Caller*, 2016), www.dailycaller.com (downloadet 2017-01-17).

75 *Wall Street Journal*, *The Art of the Presidential Deal*, (*Wall Street Journal*, 2016), www.wsj.com (downloadet 2017-01-17).

76 Brovall, Sandra, *Nu er USA's kvinder samlet i kamp – Trump satte dem i gang*, (*Politiken*, 2016), www.politiken.dk (downloadet 2017-01-17).

77 Ceccarelli, Leah, "Polysemy: Multiple Meanings in Rhetorical Criticism," *Quarterly Journal of Speech* 84 (1998), 399.

med at fraskrive medier, borgerrettighedsaktivister og kvinder retorisk agency, men samtidig giver hans ytringer dem en platform at handle ud fra – og imod. På den måde kan den populistiske retorik være katalysator for fornyet refleksion og stillingtagen.

Men effekterne af Trumps retorik er ikke bare ude af Trumps kontrol, de undslipper også hans modstanderes intentioner. Ved at cirkulere Trumps ytringer til et endnu større publikum, viderekolporterer opponenterne nemlig synspunkter, de selv finder skadelige. Det tyder på, at Trump på denne måde opnåede at blive den mest omtalte præsidentkandidat – endda uden selv at bruge tilsvarende enorme summer på at købe sendetid og spaltepads.⁷⁸ Ud fra et framingperspektiv kan alene Trumps evne til at generere modstand i form af negationer af egne budskaber betyde, at hans opbakning forøges.⁷⁹ Desuden er blandt andet Huffington Post, New York Times og Washington Post også tyet til en overdreven, eristisk form i deres kritik af Trump.⁸⁰ Han er blevet kaldt racist, kvindehader og sindssyg. Denne umådeholdenhed gør effekterne af mediernes ytringer lige så ukontrollerbare som effekterne af Trumps ytringer. Som en unavngiven kvinde, BBC taler med under et vælgermøde, udtrykker det: ”The media is lying”⁸¹ Den opfattelse var hun langt fra alene om.

Retorisk agency mellem Trump og hans tilhængere

Mens Trumps modstandere tog ham bogstaveligt, men ikke alvorligt, så tog hans tilhængere ham alvorligt, men ikke bogstaveligt. Sådan opsummerede den republikanske strateg Steve Schmidt Trumps valgkamp på den amerikanske nyhedskanal MSNBC, da valgresultatet stod klart 9. november 2016. Og det er ikke helt ved siden af. Her er det eksempelvis en unavngiven kvinde, der af BBC bliver spurgt til hendes mening om Trumps kvindefjendske udtalelser:

The way Mr. Trump handles his personal life [...] it's his business. It is not going to affect me. What's going to affect me is Hillary. Supreme Court. Open borders [...] My husband and I will pay 6.000 dollars more in taxes, when Hillary gets... If Hillary gets in. She is not. People are angry. We are gonna... Mr. Trump is our only hope.⁸²

78 Silver, Nate, *How Trump Hacked The Media*, (Fivethirtyeight, 2016), www.fivethirtyeight.com (downloadet 2017-01-17).

79 Steen, Jens Jonatan og Reiter, Gry Inger, *Tag bladet fra munden. En introduktion til politisk framing*, (Samfundslitteratur, 2015), 90.

80 Kristof, Nicholas, *Is Donald Trump a Racist?*, (The New York Times, 2016), www.nytimes.com; Milbank, Dana, *Donald Trump is a bigot and a racist*, (The Washington Post, 2015), www.washingtonpost.com; O'Connor, Lydia og Marans, Daniel, *Here Are 13 Examples of Donald Trump Being Racist*, (The Huffington Post 2016), www.huffingtonpost.com, (alle tre downloadet 2017-01-17).

81 BBC News, *Donald Trump's female supporters defend presidential candidate*, (BBC News, 2016), www.bbc.com, (downloadet 2017-01-17).

82 ibid.

Kvinden italesætter en antitese mellem mediernes fokus på Trumps person og almindelige menneskers optagethed af substansen i den politik, som valget reelt handler om. Reaktionen illustrerer, hvordan mange Trump-tilhængere ikke hæfter sig synderligt ved hans overdrevne form, men derimod tilskriver ham retorisk agency som en stærk forandringsagent. For dem er formen noget, der enten er irrelevant eller til at se gennem fingre med, fordi indholdet af hans budskaber rammer plet.

For andre tilhængere forekommer den umådeholdne form, herunder de mange eristiske angreb, passende og troværdig på grund af alvoren af de altomfattende påtrængende problemer, landet står med. Det gælder for dem, der under hans vælgermøder istemmer øgenavnet ”Crooked Hillary” og som godtager Trumps kontroversielle påstande, som f.eks. at Clinton er kriminel, uden at han fører belæg herfor. Disse tilhængere tilskriver Trump agency som en slags sandsiger.

Trump lykkes med at skabe en fortælling om, at de hårdtarbejdende, glemte amerikaneres afmagt ved hans mellemkomst er blevet transformeret til en stærk offentlig taleposition, som ikke længere kan ignoreres af det korrupte system. Han lykkes med Müllers ord med at henvise til det tavse flertal som den legitimerende base for sit kandidatur.⁸³

Gennem Trumps anerkendelse af disse menneskers frustration veksles den til kollektiv indignation, som fører til, at mange går på gaden, sætter Trump-skilte op i haven og ifører sig røde kampagnekasketter for at opfordre andre til at stemme på Trump.⁸⁴ Gennem ham får deres ord vægt og bliver sat ind i en større fortælling om uretfærdighed. Trump-tilhængere tilskriver ham agency som den mand, der giver ’the forgotten men and women’ den magt, der rettelig tilhører dem - folket.

Den agency, der realiseres, centrerer sig altså om de hårdtarbejdende amerikanere – men udelukkende med Trump som bemyndigende mellemlid. De glemte mænd og kvinders rolle som Trumps svagere stillede medborgere fremhæver Trumps særlige talerposition per kontrast. Samtidig fremstilles Trumps forvaltning af sin privilegerede position som generøs og demokratisk. Trump er altså det reelle centrum, selv om han italesætter sig som folkets talerør.

I hans fortælling portrætteres folket som agency-løse ofre for det korrupte system. Kun Trump kan redde folket fra eliten og undergangen, tænk bare på hans ”I alone can fix it”-ytring i konventtalen. Uanfægtet at Trump spiller den absolutte hovedrolle i sin fortælling, har han unægtelig formået at aktivere agency hos sine støtter. Det indikerer hans valgsejr og hans stemmerekord ved det republikanske primærvalg, hvor han fik 14 mio. stemmer – mere end selv Ronald Reagan.⁸⁵

83 Müller, *Hvad er populisme?*, 60.

84 Reiter, Gry Inger. ”Interview med amerikansk historiker: ”Trump handler på ting, som Obama lovede at handle på””, *Politiken* (2017).

85 Silver, Nate, *Was The Democratic Primary A Close Call Or A Landslide?*, (Fivethirtyeight, 2016), www.fivethirtyeight.com, (downloadet 2017-01-17).

En vej fremad i håndteringen af populismen

Denne artikel har vist, at en mere nuanceret forståelse af populisme som retorisk fænomen er nyttig, dels for at kunne analysere og forstå populistisk retorik, dels for at bidrage til populismeforskningen med et særligt retorisk blik for det situationelle og relationen til publikum via analyse af den populistiske retoriks potentiale for at skabe retorisk agency. Det er mit håb, at andre retorikere vil anvende og yderligere kvalificere mit bidrag til teoridannelsen om populistisk retorik i andre studier fremover. Meget tyder i hvert fald på, at der også vil blive genereret oplagt empiri i de kommende år.

Foruden bidraget til teoribygningen er det også min opfattelse, at en mere nuanceret forståelse af populisme vil være en fordel for både politiske aktører og medier. Artiklen tjener som illustration af, hvordan det risikerer at give bagslag, hvis man forsøger at bekæmpe populisternes med eristiske angreb, der fokuserer på deres form og person frem for deres politik. Forhåbentlig vil politiske aktører og medier i stedet skæve til Taggart's forslag om at lade populismen informere os om samfundets sundhedstilstand.⁸⁶

---

86 Taggart, *Populism*, 43

Litteraturliste

- BBC News, *Donald Trump's female supporters defend presidential candidate*, BBC News, 2016, 14. oktober. www.bbc.com/news/world-us-canada-37656148
- Bitzer, Lloyd F., "The Rhetorical Situation," *Philosophy and Rhetoric* 25, Supplementary Issue, (1992) [1968], 1-14.
- Campbell, Karlyn Kohrs, "Agency: Promiscuous and Protean." *Communication and Critical/Cultural Studies* 2, (1, 2005), 1-19.
- Canovan, Margaret, "Two strategies for the study of populism," *Political Studies* XXX (4, 1982), 544-552.
- Canovan, Margaret, "Trust the people! Populism and the two faces of democracy," *Political Studies* 47 (1, 1999), 2-16.
- Ceccarelli, Leah, "Polysemy: Multiple Meanings in Rhetorical Criticism," *Quarterly Journal of Speech* 84 (4, 1998), 395-415.
- Charland, Maurice, "Constitutive rhetoric: The case of the people québécois," *Quarterly Journal of Speech* 73 (2, 1987), 133-150.
- Erlich, Howard S., "Populist rhetoric reassessed: A paradox," *Quarterly Journal of Speech* 63 (1977), 140-151.
- Gunderson, Robert G., "The calamity howlers," *Quarterly Journal of Speech* 26 (3, 1940), 401-411.
- Hoff-Clausen, Elisabeth, Isager, Christine og Villadsen, Lisa S., "Retorisk agency. Hvad skaber retorikken?" *Rhetorica Scandinavica* (33, 2005), 56-65.
- Jagers, Jan og Walgrave, Stefaan, "Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium," *European Journal of Political Research* 46 (2007), 319-345.
- Jasinski, James. *Sourcebook on rhetoric*. Sage Publications, 2001.

- Jørgensen, Charlotte, "Public Debate – An Act of Hostility?," *Argumentation* 12 (4, 1998), 431-443.
- Kristof, Nicholas, *Is Donald Trump a Racist?* New York Times, 2016, 23. juli.
www.nytimes.com/2016/07/24/opinion/sunday/is-donald-trump-a-racist.html?_r=0
- Laclau, Ernesto. *On Populist Reason*. Verso, 2005.
- Lee, Michael J., "The Populist Chameleon: The People's Party, Huey Long, George Wallace, and the Populist Argumentative Frame," *Quarterly Journal of Speech* 92 (4, 2006), 355-378.
- Lomas, Charles W., "Dennis Kearney: Case study in demagoguery," *Quarterly Journal of Speech* 41 (3, 1955), 234-242.
- McGee, Michael C., "In search of 'the people': A rhetorical alternative," *Quarterly Journal of Speech* 61 (3, 1975), 235-249.
- Milbank, Dana, *Donald Trump is a bigot and a racist*, The Washington Post, 2015, 1. december.
www.washingtonpost.com/opinions/donald-trump-is-a-bigot-and-a-racist/2015/12/01/a2a47b96-9872-11e5-8917-653b65c809eb_story.html?utm_term=.54102b08f7ac
- Miller, Carolyn R., "What Can Automation Tell Us about Agency?," *Rhetoric Society Quarterly* 37 (2, 2007), 137-157.
- Moffitt, Benjamin. *The Global Rise of Populism*. Stanford University Press, 2016.
- Mudde, Cas. *Populist Radical Right Parties*. Cambridge University Press, 2007.
- Mudde, Cas og Kaltwasser, Cristóbal Rovira. *Populism. A very short introduction*. Oxford University Press, 2017.
- Müller, Jan-Werner, *Hvad er populisme?* Informations Forlag, 2016.
- Neff, Blake, *BLM: Trump Pledging 'Law And Order' Makes Him Like Hitler*, The Daily Caller, 2016, 22. juli. <http://dailycaller.com/2016/07/22/blm-trump-pledging-law-and-order-makes-him-like-hitler/>
- O'Connor, Lydia og Marans, Daniel, *Here Are 13 Examples of Donald Trump Being Racist*. The Huffington Post, 2016, 29. februar. www.huffingtonpost.com/entry/donald-trump-racist-examples_us_56d47177e4b03260bf777e83
- Rand, Erin. "Why we love to hate Larry Kramer." *The Effects of Rhetoric and the Rhetoric of Effects. Past, Present, Future* i red. Kiewe, Amos og Houck. Davis W. University of South Carolina Press, 2015, 193-214.
- Reiter, Gry Inger. "Interview med amerikansk historiker: "Trump handler på ting, som Obama lovede at handle på?" *Politiken* (2017, 9. april).
- Silver, Nate, *How Trump Hacked The Media*, Fivethirtyeight, 2016, 30. marts. <https://fivethirtyeight.com/features/how-donald-trump-hacked-the-media/>
- Silver, Nate, *Was The Democratic Primary A Close Call Or A Landslide?* Fivethirtyeight, 2016, 27. juli. <http://fivethirtyeight.com/features/was-the-democratic-primary-a-close-call-or-a-landslide/>
- Sloane, Thomas O. *Encyclopedia of Rhetoric*. Oxford University Press, 2001.
- Stavrakakis, Yanniss. "Antinomies of formalism." *Journal of Political Ideologies* 9 (3, 2004), 253-267.
- Steen, Jens Jonatan og Reiter, Gry Inger. *Tag bladet fra munden. En introduktion til politisk framing*. Samfundslitteratur, 2015.
- Taggart, Paul. *Populism*. Open University Press, 2000.
- Vatz, Richard E., "The Myth of the Rhetorical Situation." *Philosophy and Rhetoric* 6 (3, 1973), 154-161.
- Wall Street Journal, *The Art of the Presidential Deal*, Wall Street Journal, 2016, 21. juli.
www.wsj.com/articles/the-art-of-the-presidential-deal-1469142175
- Ware, Alan, "The United States: Populism as Political Strategy." *Democracies and the Populist Challenge* i red. Mény, Yves og Surel, Yves. Palgrave Macmillan, 2002.
- Wodak, Ruth. *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. Sage, 2015.
- Žižek, Slavoj, *The return of public vulgarity*, Newsweek, 2016, 12. februar.
<http://europe.newsweek.com/return-public-vulgarity-425691?rm=eu>